

УДК 378.09:339.9.012.24

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTI МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ-ВИПУСКНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Кричківська О.В., Лиса Н.С.

Тернопільський національний економічний університет

Проблема формування міжкультурної комунікативної компетентності, як основи взаєморозуміння і взаємодії між представниками різних культур набуває актуальності на даний час. Особливі вимоги до володіння міжкультурною комунікативною компетентністю висуваються до фахівців, які працюють у сфері міжнародних зв'язків. У статті розглядаються критерії, показники рівнів сформованості міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічної діяльності. Критерії та показники у поєднанні із матрицями, анкетами, експрес-методиками дають можливість виявити попередній стан сформованості міжкультурної комунікативної компетентності студентів – майбутніх фахівців зовнішньоекономічної діяльності. Визначені авторами критерії і показники дозволяють провести комплексну діагностику наявних рівнів міжкультурної комунікативної компетентності учасників дослідно-експериментальної роботи.

Ключові слова: міжкультурна комунікативна компетентність, фахівці зовнішньоекономічної діяльності, формування, критерії, показники, рівні сформованості.

Постановка проблеми. Проблема міжкультурної комунікації стає особливо актуальною у зв'язку зі складними процесами, які відбуваються сьогодні у глобалізованому світі. У контексті цих процесів особливе значення набуває проблема міжкультурної комунікативної компетентності, як основи взаєморозуміння і взаємодії між представниками різних культур. Особливі вимоги до володіння міжкультурною комунікативною компетентністю висуваються до фахівців, які працюють у сфері міжнародних зв'язків.

Аналіз останніх досліджень. Питання підготовки студентів вищих навчальних закладів до участі в міжкультурній комунікації, у тому числі формування їхньої міжкультурної комунікативної компетентності, є предметом дослідження багатьох наук: філософії (М. Бахтін, В. Біблер, та ін.), культурології (Б. Єрасов, М. Каган, Ю. Лотман та ін.), антропології (Едвард Т. Холл, Ф. Клякхон, А. Кребер, Р. Портер, Л. Самовар та ін.), психології (М. Беннет, Л. Виготський та ін.), лінгвістики (М. Бергельсон, С. Верещагін, В. Костомаров, О. Леонтович та ін.), методики викладання іноземних мов (М. Байрам, Ж. ван Ек, О. Гарнопольський, С. Тер-Мінасова, Л. Щерба та ін.), педагогіки (Ю. Караулов, Н. Маркова та ін.).

Учені розглядають процес формування міжкультурної комунікативної компетентності студентів у контексті розвитку культурно-мовної особистості (Г. Єлізарова, І. Халеева), навчання методам критичного й порівняльного аналізу міжкультурної комунікації (М. Байрам), інтеграції міжкультурного потенціалу зі змістом професійної освіти (С. Амеліна, О. Зеліковська, та ін.), застосування міжкультурного підходу до освіти (Г. Захарова, Н. Маркова, С. Шехавцова та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Аналіз психологічної і педагогічної літератури свідчить, що проблема визначення критеріїв оцінки та показників рівня сформованості МКК є все ще актуальною, оскільки невирішеними

залишилися питання обґрунтування та вибору критеріїв та показників для визначення рівнів сформованості міжкультурної комунікативної компетентності студентів-випускників вищих навчальних закладів економічного профілю.

Мета статті – визначити критерії оцінки, показники сформованості та дескриптори рівнів міжкультурної комунікативної компетентності студентів-випускників вищих навчальних закладів економічного профілю.

Виклад основного матеріалу. Згідно з визначенням, яке надає Філософський словник (М.: Політиздат, 1987), критерій – (від грец. *kriterion* – мірило оцінювання) – засіб перевірки того чи іншого твердження, гіпотези, теоретичної побудови [5, с. 221]. У Глосарії іноземних слів знаходимо наступну дефініцію: критерій – ведуча ознака, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація чого-небудь; мірило оцінки; те, що засвідчує об'єктивну істинність пізнання [3, с. 24]. У психолого-педагогічній літературі найбільш поширеними є такі визначення цього поняття: 1) критерій – набір якісних характеристик, що використовуються для винесення судження щодо виконання, продукту виконання або як інструмент оцінювання [4, с. 217]; 2) найзагальніша сутнісна ознака, на основі якої здійснюють оцінку, порівняння реальних педагогічних явищ, при цьому рівень виявлення, якісна сформованість, визначеність критерію виражається в показниках [2, с. 93]. Отже, в межах дослідження розуміємо критерій як ведучу сутнісну ознаку та інструмент оцінювання, на основі якого можна об'єктивно визначити рівень сформованості міжкультурної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічної діяльності.

При розробці критеріїв оцінки рівнів сформованості міжкультурної комунікативної компетентності (далі – МКК) майбутніх фахівців зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) враховувалося, що критерій має відображати значущість властивостей об'єкта, що оцінюється; повинен адекватно представляти властивості або

явища; сформовані критерії мають фіксувати ознаки, притаманні предмету/феномену, який вивчається, незалежно від волі або свідомості суб'єктів; сталі ознаки мають повторюватись та відображати сутність явища; система взаємопов'язаних ознак або показників повинна розкривати основний зміст критеріїв.

У педагогічній літературі поняття «критерій» тісно пов'язане із поняттям «показник», який розуміють як комплекс властивостей і характеристик, які описують найбільш значні особливості об'єкта або процесу. При цьому розрізняють кількісні показники, які фіксують наявність чи відсутність якої-небудь властивості, та якісні показники, які фіксують міру вираженості чи розвитку властивості. Іноді під показниками розуміють якісні або кількісні характеристики сформованості того або іншого критерію [1, с. 218].

Теоретично виходимо з того, що картину світу іншої людини відображає система культурних цінностей. Будь-яка спроба зруйнувати цю систему приводить до втрати контакту, виникнення бар'єрів у спілкуванні, замкнутості, потреби у самозахисті і захисті своєї культури. Тому соціально-психологічну основу міжкультурної комунікативної компетентності, на наше переконання, складають мотиваційно-ціннісні, когнітивно-пізнавальні, культурно-поведінкові, особистісно-розвивальні, функціонально-прагматичні та рефлексивні компоненти, виведені на основі функціонального підходу.

Вивчення показало, що у змісті МКК мають бути враховані наступні ключові положення:

1. МКК розвивається на основі загальної комунікативної компетентності на рідній мові з урахуванням особливостей майбутньої фахової діяльності.

2. МКК формується значно активніше через досвід підтримки контактів з представниками інших культур, опосередковано у процесі

соціалізації особистості на основі знань і уявлень про інші культури та через сконструйоване/реформоване задля цього середовище (навчальне у тому числі).

3. Засвоєння спеціальних соціально-психологічних конструктів/понять, як основи міжкультурної комунікативної компетентності, сприяє підвищенню її рівня.

4. Соціально-психологічна основа МКК закладена у таких особистісних характеристиках, як розуміння культурних відмінностей, відкритість до змін, стресостійкість, неупередженість стосовно сприйняття загальних і специфічних норм взаємодії в групі, адаптивність, толерантність щодо моделей комунікативної поведінки, організованість, відповідальність.

Дотримання людиною ключових моральних цінностей та правил мовної/мовленнєвої поведінки сприяє більш успішній міжкультурній комунікації.

На нашу думку рівень сформованості МКК майбутніх фахівців зовнішньоекономічної діяльності має визначатися на основі узагальнення за уточненими критеріями оцінки, виведеними із робочих показників, які відображають основну сутність складових структури МКК та зміст кожної компоненти зокрема відповідно до функцій МКК. Запропоновані 2 критерії та 2 показники, що відповідають компонентному складу МКК, висвітлено у таблиці 1.

Основними характеристиками критеріїв оцінки сформованості мотиваційно-ціннісної компоненти МКК є відхилення/повага/акцепція міжкультурних відмінностей і цінностей та динаміка мотивації студентів до формування належного рівня міжкультурної комунікації за рахунок опори на позитивне ставлення до іноземної мови як до носія культури і як до одного із можливих/одного із основних/ведучого засобу досягнення МКК.

Таблиця 1

Критерії оцінки та показники сформованості міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД)

Компонентний склад МКК	Основні критерії оцінки рівня сформованості МКК	Показники сформованості МКК
1. Мотиваційно-ціннісна	1) усвідомлення мотивів досягнення МКК; 2) сприйняття відмінностей інокультурного середовища;	1) відношення до іноземної мови як до носія культури і засобу досягнення МКК; 2) розуміння ключових міжкультурних цінностей і відмінностей;
2. Когнітивно-пізнавальна	1) спонтанність мовлення; 2) акумуляція досвіду міжкультурної комунікації;	1) готовність до іншомовного спілкування у міжкультурному середовищі; 2) реальна комунікація/взаємодія;
3. Культурно-поведінкова	1) коректність мовної/мовленнєвої поведінки; 2) гнучкість мовних/мовленнєвих моделей поведінки у міжкультурному середовищі;	1) врахування «dos and don'ts» у міжкультурній комунікації; 2) відповідність мовної/мовленнєвої поведінки новим умовам і ситуаціям;
4. Функціонально-прагматична	1) результативність самостійної роботи в групі / команді; 2) ефективність взаємодії у міжкультурній групі/команді;	1) вміння налагоджувати зворотний зв'язок; 2) позитивні відчуття від ефекту сумісного зусилля у роботі групи/команди;
5. Особистісно-розвивальна	1) зміни на особистісному рівні; 2) активізація особистісного потенціалу в міжкультурному середовищі;	1) розвиток особистісних якостей (неупередженості, стресостійкості, організованості, відповідальності); 2) активізація відчуття особистої значущості у міжкультурній групі/команді;
6. Рефлексивна	1) самооцінка особистих досягнень у міжкультурній комунікації; 2) оцінювання рівня МКК експертом.	1) самоаналіз трансформації самооцінки при зміні локусу контролю; 2) корекція рівня міжкультурної комунікативної компетентності.

Когнітивно-пізнавальну компоненту характеризуємо за рівнями вживання мовних/мовленневих конструкцій у «живому» спілкуванні: B1 – комунікант-початківець / B2 – самостійний комунікант / C1 – досвідчений комунікант, визначеними Радою Європи; за рівнями готовності вчитися і накопичувати досвід реальної взаємодії (початковий/середній/високий) та за помірною/активною/продуктивною включеністю у міжкультурну комунікацію.

Характеристиками культурно-поведінкової компоненти є: невідповідність/часткова відповідність/повна відповідність мовних/мовленневих конструкцій новим умовам і ситуаціям; здатність до коректної/гнучкої комунікації з урахуванням застережень і етичних норм міжкультурної взаємодії в іншокультурному соціумі. Серед характеристик функціонально-прагматичної компоненти – здатність непогано виконувати окремі завдання, працюючи незалежно від інших/добре виконувати завдання, консультуючись у інших/якісно виконувати завдання на основі збудованих партнерських стосунків, взаєморозуміння і неупередженості у міжкультурній групі/команді.

Особистісно-розвивальну компоненту характеризує часткова/суттєва/повна трансформація особистості під впливом міжкультурної комунікації та часткова/суттєва/повна реалізація особистісного потенціалу в процесі міжкультурної комунікації. Характеристиками рефлексивної компоненти виступають занижена/завишена/адекватна самооцінка комунікативної діяльності в міжкультурному середовищі, узагальнена через моніторинг досягнення мінімальної кількості/середньої кількості/великої кількості вартих уваги успіхів і кількісний аналіз невдач з урахуванням експертної оцінки рівня МКК. Динаміка локусу контролю через обставини/через інших/через власну недбалість/байдужість/неорганізованість теж зазнає змін.

Отже, на основі критеріїв оцінки та показників сформованості МКК майбутніх фахівців зовнішньо-економічної діяльності розроблено характеристики та диференційовано рівні їх сформованості (базовий, достатній і оптимальний) у дескрипторах (див. нижче дескриптор 1, 2, 3).

Дескриптор 1.

Базовий рівень сформованості міжкультурної комунікативної компетентності. Студенти із низьким рівнем сформованості МКК поважають міжкультурні цінності, характерні для інокультурного середовища, але не сприймають або не розрізняють міжкультурних відмінностей; позитивно відносяться до інновацій, але не вміють справлятися з негативними станами при різких змінах звичного порядку; можуть дати відповідь на питання: «Чому досвід міжкультурної комунікації є надважливими для майбутнього фахівця ЗЕД?», але не здатні перерахувати, що саме слід розвивати і яким чином.

Студенти в більшості правильно реагують на мовні/мовленневі стимули, уважно слухають, розуміють основний зміст прочитаного, володіють незначним запасом специфічних лексичних одиниць, що відносяться до сфери ЗЕД. Вчать бути уважними до деталей: коректно будувати і вживати мовні/мовленневі конструкції, врахо-

вуючи dos and dont's, орієнтуватися в часі і просторі міжкультурного середовища; визначати свої успіхи і невдачі, локус контролю; корегувати взаємовідносини, але ще не готові розуміти і тлумачити різні аспекти ділової культури (протокол, етикет) і мовної/мовленневої поведінки членів міжкультурної групи.

При цьому студенти відчують потребу у соціокультурній поінформованості, розширенні своїх адаптаційних можливостей, розвитку особистісних якостей (неупередженості, стресостійкості, рішучості, організованості, відповідальності), комунікативних умінь (аргументувати, доводити, шукати компроміси), здатності налагоджувати зворотний зв'язок і співпрацю в групі.

Дескриптор 2.

Достатній рівень сформованості міжкультурної комунікативної компетентності. На середньому рівні сформованості МКК студенти проявляють великий інтерес до міжкультурних відмінностей, орієнтуються у ключових цінностях інокультурного бізнес-середовища, вчать управляти негативними станами при різких змінах звичного порядку і завдяки мотивації з опорою на позитивне (успіхи, досягнення), усвідомлюють значення досвіду міжкультурної комунікації для майбутньої професійної діяльності.

Студенти демонструють досить розвинені уміння спілкування з носіями мови, мають основу для розуміння як вербальних, так і невербальних мовних/мовленневих кодів, вміють шукати, опрацювати та ділитися інформацією, у тому числі пов'язаною із майбутньою професійною діяльністю. Контактуючи з викладачами-іноземцями в рамках співпраці ВЗО-партнерів, накопичують досвід комунікативної взаємодії у віртуальному просторі, міжкультурній групі і безпосередньо з носіями мови.

Наполегливо вчать моделювати свою мовну/мовленневу поведінку у відповідності до нових ситуацій, не порушуючи при цьому прийнятні у міжкультурному середовищі етичні норми, управляти негативними станами при різких змінах звичного і традиційного порядку, у складних умовах і непередбачуваних обставинах, вести міжкультурний діалог і полілог. Розвивають стресостійкість, апробують вміння налагоджувати зворотний зв'язок і співпрацю у групі.

Оволодівши різними методами самопізнання, студенти відзначають реальну активізацію особистісного потенціалу: розширення адаптивних можливостей, сформованість якостей (особливо неупередженості, організованості, відповідальності), комунікативних умінь вищого порядку (спілкування у форматі «підлеглий-керівник», «керівник-підлеглий»), ведуть моніторинг особистісних досягнень, інколи фіксують відчуття особистісної значущості, але ще не готові дати об'єктивну оцінку ефективності взаємодії інших членів групи/команди.

Дескриптор 3.

Оптимальний рівень сформованості міжкультурної комунікативної компетентності. Високий рівень сформованості МКК у студентів вирізняється визнанням культурного плюралізму, акцепцією ключових цінностей і відмінностей,

характерних для різних інокультур, досвідом самоуправління і управління негативними станами в групі, відкритістю до інновацій та змін, свідомим ставленням щодо необхідності досягнення високого рівня міжкультурної комунікативної компетентності. Студенти демонструють активну участь у міжкультурній комунікації безвідносно до ситуації і, володіючи вербальними та невербальними мовними/мовленнєвими кодами не лише ефективно шукають, опрацьовують і презентують інформацію, ведуть дискусію, пов'язану з майбутньою фаховою діяльністю, будують стосунки з носіями мови на рівні міжкультурної групи/команди у межах і поза межами співпраці з ВЗО-партнерами, акумулюють реальний досвід успішної взаємодії.

При цьому моделі мовної/мовленнєвої поведінки студентів відзначаються гнучкістю, відповідають новим ситуаціям, а також культурним і формальним (протокольним) вимогам. Їх особистісний потенціал розвивається в умовах роботи команди в міжкультурному середовищі: студенти демонструють стресостійкість, здатність до виокремлення деталей, вміння переконувати, долати комунікативні перешкоди і знаходити компроміси за допомогою аргументів. Навички моніторингу і корекції самооцінки рівня МКК сприяють досягненню конкурентоспроможності (зокрема, у проєктній роботі, у роботі Т-груп), що підтверджується численними особистими здобутками, глибоким змістом, написаних англійською бакалаврських робіт, позитивною експертною оцінкою зовнішнього екзаменатора (проф. Пітера Ван Дер Гука, Данія). Абсолютна більшість студентів на цьому етапі фіксує відчуття особистої значущості у продуктивній роботі команди в міжкультурному просторі.

Для попередньої діагностики рівнів сформованості МКК залучено групи студентів, які навчалися за напрямками підготовки «Міжнародна економіка», «Менеджмент ЗЕД», «Міжнародний маркетинг» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» Тернопільського національного економічного університету, Хмельницького національного університету, Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя та Одеського державного економічного університету. Кількість респондентів складала 305 випускників 4-х курсів. Для вивчення місця і ступеня важливості формування МКК у навчально-виховному процесі було також залучено групу 42 експертів – викладачів іноземних мов, які представляли 4 вищезказаних ВНЗ. Всього 347 осіб.

Метою емпіричного дослідження було виявити реальний стан досліджуваного явища у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів.

На запитання щодо значення міжкультурної компетентності особисто для кожного студента, отримані відповіді розділилися таким чином: немає жодного значення – 0%; має значення лише для роботи за кордоном – 54% від усіх опитаних; має значення для кар'єрного росту в Україні та поза її межами – 25%; має вирішальне значення для самоствердження – 21%. Таким чином значущість МКК розуміють 46% від усіх опитаних. Це досить велике число, майже половина, інших 54% потрібно у цьому переконати.

Ми також поцікавилися у студентів, як часто їм доводиться спілкуватися із представниками зарубіжних вищих навчальних закладів: 47% із усього числа опитаних зазначили, що «майже ніколи»; 28% спілкувалися «принаймні один раз у рік на конференціях, де можна хоча би поставити запитання»; 15% відповіли, що зустрічі відбуваються мінімум два рази у рік; 10% студентів мають нагоду «контактувати» з іноземцями приблизно чотири рази в рік (на конференціях, через Інтернет, через викладання курсів окремих модулів носіями мови тощо).

На нашу думку, отримані дані підтверджують наше припущення щодо нагальної необхідності кардинальних змін у роботі ВНЗ, які готують фахівців ЗЕД.

Поставивши запитання стосовно того, на що/кого зважають студенти, спілкуючись з іноземцями, ми отримали очікувані відповіді: більшість студентів (51%) зосереджується на правилах вживання граматичних правил і конструцій, 26% – на етикетних нормах і 20% – лише на людині, з якою шукають і хочуть знайти порозуміння, а от на дотриманні дистанції – усього 3% (9 респондентів).

Відповіді на запитання щодо місця, де студенти очікують отримати досвід міжкультурного спілкування розподілилися таким чином: безпосередньо на роботі – 42%, у віртуальному просторі – 32%, вдома – 9% і дуже небагато з них (18%) – у своєму університеті. Тобто майбутні фахівці вважають, що матимуть достатньо вільного часу щоб навчитися міжкультурному спілкуванню працюючи. А реально – просто відкладають на завтра те, що можна і потрібно зробити вже сьогодні. Наступна група питань в анкеті стосувалася майбутньої зовнішньоекономічної фахової діяльності респондентів. Спочатку студентів запитали, що є найбільш важливим для менеджера-початківця і отримали досить несподівані відповіді: особистісний потенціал вважає найсуттєвішим 53% від усього числа опитаних, позитивну налаштованість на роботу – 20%, досвід роботи у групі/команді – 16%, необхідність налагодження співпраці всього – 11%. На жаль, лише 1/3 з усіх зробили правильний вибір, відзначивши мотиваційну та діяльнісну складові, але 31% надто мало для успішної роботи у сфері ЗЕД.

Перейшовши до аналізу функцій управлінської діяльності і спираючись на конкретні знання, спробували вияснити, яка із перелічених функцій (планування, організаційна, контролю та впливу) домінує у сучасному менеджменті в Україні. Абсолютна більшість студентів цілком справедливо відзначила, що це функція контролю (67%), щодо планування, то за нього голосували 12%, за організаційну – також 12% респондентів, а на останньому місці, на жаль, виявилася функція впливу (9%), тобто та, що має безпосередню і опосередковану дотичність до сфери міжкультурної комунікації.

Обираючи найважливішу характеристику компетентного фахівця ЗЕД, студенти віддали перевагу перспективності (38%), прагматичності (34%), конкурентоспроможності (16%) і толерантності (12%). Очевидно, що компетентність студентів в більшості не пов'язують із «конкурентоспроможністю», хоча на усній співбесіді виявилось,

що компетентність вони швидше поєднують із «дієздатністю», а конкурентоспроможність пояснюють через «здатність виграти змагання за місце/посаду/премію» тощо.

На прохання відзначити найслабшу ланку в роботі менеджера зовнішньоекономічної сфери діяльності в Україні, наші респонденти, в першу чергу, обрали ту, яка співвідноситься із малою кількістю міжкультурних контактів – 32%, і ми з ними погоджуємося. Інші, і таких 25%, вважають, що дуже невдало підтримуються існуючі міжкультурні зв'язки, 11% слабкою ланкою вважають налагодження взаємодії в міжкультурній групі, а решта (7%) – налаштування зворотніх міжкультурних зв'язків. Хоча саме діяльність менеджера в усіх її проявах і площинах – і є слабкою ланкою ЗЕД.

Вивчення результатів самооцінки (сформованості МКК), здійснений на основі дескрипторів (1, 2, 3) дозволило виявити, що приблизно 61% випускників співставили свій рівень готовності до МКК із базовим, 32% – із достатнім і лише 7% – з оптимальним. Одночасно 65% з усього числа опитаних виявили бажання підвищити свій рівень сформованості МКК. Узагальнені дані оцінки викладачів іноземних мов (42 респонденти) свідчать,

що на низькому рівні знаходиться 68% майбутніх фахівців, на середньому – 26%, а на високому – приблизно 6%. Таким чином всього 1/3 зі всіх студентів-випускників (32%) має належний рівень сформованості МКК і може претендувати на конкурентоспроможність у сфері ЗЕД, а тому приходимо до висновку про необхідність модернізації системи професійної підготовки майбутніх фахівців у руслі сучасних вимог та актуалізації цілеспрямованого формування їх МКК.

Висновки і пропозиції. Отже, виокремлені у даній статті показники та характеристики рівнів сформованості міжкультурної комунікативної компетентності, узагальнені у дескрипторах, у поєднанні з матрицями, анкетами, експрес-методиками дають можливість спочатку виявити попередній стан сформованості МКК студентів – майбутніх фахівців ЗЕД у чотирьох ВНЗ, а у подальшому провести комплексну діагностику наявних рівнів МКК у визначеному колі учасників дослідно-експериментальної роботи, за допомогою розробленого та апробованого педагогічного інструментарію зробити кількісний та якісний аналіз, виявити недостатньо розвинуті або відсутні компоненти для їх формування на наступній стадії дослідження.

Список літератури:

1. Андреева Г. М. Социальная психология: учебник для высших учебных заведений / Г. М. Андреева. – М.: Аспект Пресс, 1999. – 376 с.
2. Галімов А. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом: монографія / Галімов А. В. – Хмельницький: Вид-во Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2004. – 376 с.
3. Глоссарий иностранных слов, употребляемых в современном образовании / [сост. Л. А. Артеменко, В. В. Астахов, В. И. Астахова и др.]. – Х.: ХГУ «НУА», 2000. – 152 с.
4. Старша школа зарубіжжя: організація та зміст освіти: монографія / [Г. С. Єгоров, М. Ю. Красовицький, О. І. Локшина та ін.]; за ред. О. І. Локшиної. – К.: СПД Богданова А. М., 2006. – 232 с.
5. Философский словарь / [под ред. И. Т. Фролова]. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1987. – 590 с.

Кричківська О.В., Лыса Н.С.

Тернопольский национальный экономический университет

КРИТЕРИИ И ИНДИКАТОРЫ СФОРМИРОВАННОСТИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ-ВЫПУСКНИКОВ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация

Проблема формирования межкультурной коммуникативной компетентности как основы взаимопонимания и взаимодействия между представителями различных культур становится все больше актуальной в настоящее время. Особые требования к владению межкультурной коммуникативной компетентностью выдвигаются к специалистам, работающим в сфере международных связей. В статье рассматриваются критерии, показатели уровни сформированности межкультурной коммуникативной компетентности будущих специалистов внешнеэкономической деятельности. Критерии и показатели в сочетании с матрицами, профилями, экспрес-методиками дают возможность выявить прежнее состояние сформированности межкультурной коммуникативной компетентности студентов – будущих специалистов внешнеэкономической деятельности. Определенные авторами критерии и показатели позволяют провести комплексную диагностику имеющихся уровней сформированности межкультурной коммуникативной компетентности участников опытно-экспериментальной работы.

Ключевые слова: межкультурная коммуникативная компетентность, специалисты внешнеэкономической деятельности, формирование, критерии, показатели, уровни формирования.

Krychkivska O.V., Lysa N.S.
Ternopil National Economic University

CRITERIA AND INDICATORS OF THE INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION OF THE STUDENTS-GRADUATES OF ECONOMIC HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Summary

The problem of the formation of intercultural communicative competency as the basis for mutual understanding and interaction between representatives of different cultures is becoming increasingly relevant at the present time. The specific requirements for the formation of the intercultural communicative competency are advanced to specialists working in the field of international relations. The article examines the criteria, indicators, levels of the formation of intercultural communicative competency of future specialists in foreign economic activity. Criteria and indicators in combination with matrices, profiles, express methods make it possible to define the former state of the formation of intercultural communicative competency of students – future specialists in foreign economic activity. The criteria and indicators, determined by the authors allow for a thorough diagnosis of the existing levels of the formation of intercultural communicative competency of participants in experimental work.

Keywords: intercultural communicative competence, specialists of foreign economic activity, formation, criteria, indicators, levels of formation.